

interactive technologies. Artistic directors and conductors use in a variety of experiments with voices, repertoire, visuals, and other means to influence with the audience.

The main purpose of the research is to study new forms of interaction of professional choir with the audience, to analyze the practical results of already implemented projects and to develop the concept of a new type of communication with listeners and viewers on the example of projects of Chamber Choir of Bortniansky.

Methodology. Investigating this subject, we used empirical research methods, observing the process of preparation and implementation of the project, as well as analyzed its results by communicating with direct contractors and recipients. It was important to identify all of the components and examine their direct impact on the audience.

Practical results and their significance. Suchwise, we identified new trends in professional choral performance, expanded our understanding of the capabilities of choral singers, and identified the need to further develop the synthesis of various fields of art, such as the combination of contemporary light and visual components, the use of theatre elements and performance. By developing and creating such projects, D. Bortniansky Chamber Choir, under the leadership of Ivan Bogdanov has created a new high-level artistic product.

Key words: choir, conductor, choral singing, performance, psychologist, choral theater, interactive, training, new artistic product, concept.

Надійшла до редакції 23.11.2019 р.

УДК 379.85:338.482.22

КОМОДИФІКАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В СИСТЕМІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Дичковський Степан Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент,
директор інституту практичної культурології та арт-менеджменту,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0003-4771-4521>
DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.291>
227@ukr.net

Розглядається питання необхідності захисту матеріальної та нематеріальної культурної спадщини різних країн світу, зокрема й України, яка є ключовим елементом збереження своєрідності країни, розвитку історичної свідомості й впливовим чинником формування єдиної української національної ідентичності. Проаналізовано концепцію культурної спадщини як національне та наднаціональне надбання й важливий інформаційно-культурний ресурс туризму, що потребує наукового та правового обґрунтування понятійного апарату з метою розробки державної стратегії охорони пам'яток культури.

Ключові слова: культурна спадщина, туристичні послуги, культурний туризм, музеєфікація, брендинг, державна стратегія.

Постановка проблеми. В умовах глобального розвитку культурного туризму в усіх його проявах комерціалізація культурної і природної спадщини набула глобального характеру, охопивши всі регіони світу, а збереження культури країн і народів для наступних поколінь перетворилося в одну зі світових проблем. Використання об'єктів культурної спадщини в туристських практиках набуває негативних наслідків, а культурні цінності, перетворюючись на «туристичний товар» для задоволення потреб і запитів туристів, при якому об'єкти і явища культури оцінюються ринковими категоріями, виключно з точки зору їх прибутковості, обмінної вартості, конкурентоспроможності на ринку, не завжди збігаються з цінностями і пріоритетами місцевих жителів.

Останнім часом зарубіжні і вітчизняні науковці все більше уваги приділяють загрозам з боку туристичної індустрії для об'єктів світової спадщини, особливо у країнах, що розвиваються. Надмірне використання та неефективне управління туризмом можуть пошкодити цілісність об'єктів спадщини, їх властивості та суттєві характеристики. Особливо це стосується природних об'єктів світової спадщини та архітектурних пам'яток. [30; 146–156]. Утім, навіть жителі великих культурних центрів втрачають почуття відповідальності за ту культурну спадщину, серед якої вони проживають, оскільки піддаються впливу масової квазікультури.

Туристи використовують та порушують сакральні ландшафти та культурні простори, привласнюють культурні ресурси – музику, фотографії, стилі дизайну, фольклор, тобто здійснюють культурну апропріацію. Тому стратегії збереження культурної спадщини для малих сільських громад мають включати такі напрями, як: плата за відвідування культурної спільноти, за можливість знімати на місці культурні надбання, наприклад, у місцевих музеях, церквах, школах та будь-яких інших будівлях спадщини; ліцензійні збори для підприємців, які хочуть використати місцеві культурні образи для власних комерційних та маркетингових цілей [25; 376–388].

Через надмірний наплив туристів у невеликі регіони страждає місцева соціальна культура та традиційний спосіб життя, можуть виникати конфліктні ситуації з місцевим населенням. Тому актуальними є дослідження, автори яких рекомендують покращити співпрацю з місцевими громадами з метою розширення просвітницької діяльності та фінансування локальних культурних проєктів, оскільки елементи і чинники культури формують уявлення про потенційні можливості місцевості, а оригінальність і неповторність культурної спадщини регіону можуть бути використані для створення сприятливого іміджу.

Розуміння культурного надбання як певного ресурсу, унікальності культурної спадщини та явищ культури кожної громади для світової цивілізації, визначили необхідність затвердження Всесвітньою туристською організацією Хартії культурного туризму (1976 р.), в якій зокрема визначила вагомий вплив туризму на історико-культурну спадщину. Міжнародна спільнота визнала, що хоча інтереси, пов'язані з, власне, туристичним розвитком, сприяють захисту, збереженню та відновленню історичних міст і культурних пам'яток, водночас існує необхідність збереження самотності та розквіту кожної окремої культури світу.

Сучасні процеси глобалізації змушують місцеві громади приділяти особливу увагу підтримці ідентичності та унікальності. Вони прагнуть залучати туристів до просування місцевих галузей з творчими та самотніми видами розважальної діяльності, намагаючись рекламувати свої матеріальні та нематеріальні цінності. В той же час саме властивості місцевої спадщини за рахунок брендингу та досвіду маркетингу стають основними засобами модернізації туризму. Це той контекст, в якому культурний туризм сприймається в усьому світі. Коли є одночасне поєднання стратегій розвитку історичної і природної спадщини міст, розумного просторового планування (смайт-міста), брендингу (креативні міста), визнання унікальності та ідентичності, набуває особливо вагомого значення. Що стосується стосунків між відвідувачами та місцевими мешканцями, то ЮНЕСКО визнає, що культурний туризм може сприяти взаємній відповідальності, творчості та самооцінці, але може також породжувати напругу, коли туризм призводить до зловживань просторами, комодифікації культурної спадщини, збільшення використання відходів та використання ресурсів [34].

Останні дослідження та публікації. Формування наукового та правового обґрунтування понятійного апарату культурної і природної спадщини на міжнародному нормативно-правовому рівні відбувалося протягом другої пол. ХХ ст. і знайшло своє втілення спочатку у прийнятті «Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту» («Гаазька конвенція», 1954 р.) й «Рекомендацій про збереження краси і характеру пейзажів і місцевостей» (1962 р.), а згодом Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972 р.). У ст. 1 даної Конвенції поняття матеріальна культурна спадщина класифікувалося за трьома категоріями: «пам'ятки», «ансамблі» та «визначні місця» [20]. В межах цього найбільш значущого документа дано визначення природних і культурних визначних місць, розглянуто природну і культурну спадщину в єдності та взаємозв'язку, акцентувалася увага на необхідності використання і збереження пам'яток історії та художньої творчості, їх ансамблів та пам'ятних місць за допомогою законодавчо закріплених економічних механізмів [17]. Для цього видані наступні документи: «Рекомендація про збереження в національному плані культурної і природної спадщини» (1972 р.); «Рекомендація про збереження і сучасну роль історичних ансамблів» (1976 р.); «Рекомендація про участь та внесок народних мас у культурне життя» (1976 р.). Завдяки плідній діяльності ІКОМОС (Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей) прийнята Конвенція про заходи, спрямовані на заборону й запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності.

Нині Конвенція ЮНЕСКО є найважливішим міжнародним механізмом обліку, збереження, вивчення і популяризації найбільш цінних історико-культурних пам'яток. На виконання резолюції Конвенції з 1978 р ведеться спеціальний обліковий перелік – Список Всесвітньої спадщини. Протягом наступних чотирьох десятиліть Список ЮНЕСКО пройшов певну еволюцію, почавши своє існування з невеликої групи з 12 об'єктів (перше включення відбулося в 1978 р), і закінчуючи об'ємним переліком, що перевищив 1000 найменувань (у 2019 р). Для позначення і опису об'єктів світової спадщини все частіше використовують поняття історичності, яке, як індикатор політичних, соціальних і культурних змін, прийшло на зміну поняттю художньої цінності об'єктів культурної спадщини.

П. Нора, описуючи феномен спадщини з точки зору властивостей «місць пам'яті», робить висновок, що з інтенсифікацією трансформаційних процесів у суспільстві до категорії спадщини зараховується все, що може бути втрачено. Втім, хоча місця пам'яті і підтримуються, але постійно перебувають під тиском процесів оновлення в суспільстві, оскільки «воно більше цінує майбутнє, а не минуле» [13; 17–50].

Міжнародні експерти, визначають усе нові ліміти і цілі розвитку Списку і пред'являють до включених до нього нових об'єктів все більш жорсткі вимоги. До основних вимог нині належать: дотримання розумного балансу між числом культурних і природних номінацій, відображення

різноманітних типів спадщини, представленість усіх епох і цивілізацій, охоплення всіх основних регіонів і ландшафтів Землі [11].

З 1994 р. реалізується «Глобальна Стратегія збалансованого, репрезентативного та достовірного списку світової спадщини» (Global Strategy for Balanced, Representative and Credible World Heritage List), головна мета якої – розширення уявлення про «світову спадщину» за рахунок включення до неї не лише традиційних форм (пам'ятники архітектури і містобудування, археологічні знахідки, природні ландшафти), а й проявів, що ілюструють тісні взаємозв'язки людини з оточуючою її природою (наприклад, культурні ландшафти, історичні шляхи), зростання не лише частки популярних брендових об'єктів, задіяних у туристичній індустрії, а й маловідомих периферійних пам'яток [26; 366-386]. Центр уваги зміщується від сприйняття історичних пам'яток та природних резерватів в якості популярних об'єктів масового туризму в сторону оцінки їх як об'єктів наукових досліджень.

Починаючи від 90-х років ХХ ст. концептуальні засади охорони культурної спадщини ЮНЕСКО в епоху глобалізації базуються на стратегіях використання інформаційних цифрових технологій для формування документальних ресурсів. Фундаментальна програма «Пам'ять світу», прийнята в 1992 р., стала відправним пунктом для розгортання значної кількості міжнародних та національних проектів, спрямованих на реєстрацію цифрових ресурсів історико-культурної спадщини та знайшла втілення у порталі «ЮНЕСКО – Спадщина» (2005 р.), присвячений охороні культурної, природної та документальної спадщини [34].

У 2003 р. Генеральною конференцією ООН із питань освіти, науки і культури прийнята Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини, що зафіксувала звичаї і форми вираження нематеріальної культурної спадщини, що проявляються у таких галузях, як усні традиції, зокрема в мові, як носії нематеріальної культурної спадщини; виконавському мистецтві; звичаях, обрядах, святкуваннях; традиційних ремеслах, за умови, що вони визнаються спільнотами частиною культурної спадщини, передаються з покоління в покоління, постійно відтворюються, формують у спільнот почуття самобутності та спадковості [7]. Конвенція надала державам інструмент, призначений для відновлення балансу між політикою охорони матеріальної спадщини, яка до цього часу була в центрі основної уваги і охорони нематеріальних знань та вмінь.

У Конвенції ЮНЕСКО «Про охорону та заохочення різноманітних форм культурного самовираження», ухваленій в 2005 р. на додаток до Конвенції 2003 р., серед основних визначень, що характеризують види культурної діяльності, пов'язаної з нематеріальною культурною спадщиною, вводиться поняття «індустрії культури» або «культурні індустрії» (cultural industries). Культурна діяльність може бути самоціллю або може сприяти виробництву культурних товарів і послуг. До них належать: ремесла, образотворче мистецтво, дизайн, архітектура, друковані та музичні видання, аудіо-, відео- та мультимедійне виробництво, кінематографія, театральна діяльність і інші категорії творчості. У науковій літературі трапляється також синонім цього визначення – «креативні індустрії» (creative industries) [32]. Необхідність дбайливого включення матеріального і нематеріального аспектів культурної спадщини в сучасне соціокультурне життя історичних міст підкреслюється в «Принципах Валлетти щодо збереження та управління історичними містами і урбанізованими територіями», згідно з якими розвиток туризму має будуватися на повазі культури місцевої громади та «підтримці традиційних видів діяльності» [31]. Принципи і стратегії, запропоновані в документі, спрямовані на збереження традиційних технологій, духу місця і всього, що сприяє ідентичності місця.

Мета статті – виявити аспекти, завдяки яким міжнародне брендування об'єктів всесвітньої спадщини сприяє розвитку культурного туризму в прилеглих територіях за допомогою перенаправлення туристичних потоків з самого об'єкта на об'єкти спадщини національного або місцевого значення.

У межах спільної програми Центру всесвітньої спадщини та Генеральної дирекції ЄС з питань внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва – «Маршрути всесвітньої спадщини ЄС» були розроблені чотири тематичних маршрути, що об'єднують в єдину туристичну систему об'єкти всесвітньої спадщини з менш відомими європейськими об'єктами спадщини, місцевими креативними індустріями і елементами нематеріальної спадщини [12]. Однак, відомі й численні негативні наслідки впливу неконтрольованих туристичних потоків на об'єкти всесвітньої спадщини, які порушували баланс переваг від просування об'єкта на туристичному ринку та витратами на його збереження, як це сталося на об'єкті «Венеція і її лагуна» (1987, Італія) [28; 374–376].

Виклад основного матеріалу. Визначення об'єкта за своєю культурною, історичною, науковою чи іншою формою значущості як об'єкта світової спадщини часто призводить до впровадження інновацій, удосконалення ефективності використання місцевих ресурсів та продукції, сегментування туристичної пропозиції [27; 68–79]. Водночас, на думку Д. Лоуенталля, включення будь-якого об'єкта до переліку елементів спадщини, вже поміщає його в нові умови буття та призводить до його неминучої

трансформації, оскільки чим більше минуле сакралізують, тим менш реальним і достовірним воно стає [10]. Традиційні моделі збереження спадщини зменшували можливості її творчого використання, а пристосування спадщини до умов сучасності має ряд переваг, що дозволяють активно використовувати й задовольняти культурні потреби прийдешніх поколінь за рахунок реновації і музеєфікації.

На необхідності інклюзивного підходу до інтерпретації та презентації музейних зібрань світової культурної спадщини в туристських практиках, наголошує М. Сміт. Це дозволить звести до мінімуму руйнування традиційного колекційного музейного зібрання в рамках туристичного попиту [29]. Розвиток культурного туризму може посилювати комерціалізацію або комодифікацію спадщини, ускладнювати підтримку балансу між створенням доступу для відвідувачів і збереженням цілісності місця світової спадщини, особливо якщо справжність об'єкта відповідає анімаційним цілям. Нові форми споживання продукту культурного туризму впливають на традиційні форми діяльності музеїв, що створюють програми роботи з відвідувачами, спрямовані на задоволення запитів відвідувачів. Орієнтація великих музеїв у першу чергу на туризм призводить до злиття музейної зони з рекреаційною. На території музеїв відкриваються кафе, магазини, селфі-зони. З'являються нові форми музеєфікації спадщини, що охоплюють великі території і включають у себе як пам'ятники архітектури, так і природні ландшафти або фрагменти міського середовища.

Економічні вигоди, отримані від туризму, є величезними і тому часто дають переваги соціально-економічного розвитку через поліпшення розвитку місцевих громад створюючи нові робочі місця, нові інвестиції та збільшуючи державні доходи через іноземну валюту [23; 148–165]. Знаходження рівноваги між експансією туризму та економічним зростанням спричиняє позитивні соціально-культурні впливи, що проявляються в покращенні іміджу туристичної дестинації, розвитку інфраструктури, поліпшенню культурної діяльності [24; 94–103].

Культурна спадщина протягом останніх десятиліть розглядається в контексті особливого виду капіталу – економічного, символічного, творчого. Значна частина російських дослідників інтерпретує спадщину як споживче і суспільне благо. Д. Замятін зазначає, що в процесі освоєння спадщини, як символічного капіталу, відбувається обмін різних культурних образів і символів [5; 75–82]. Культурний капітал, закладений в пам'ятки може актуалізуватися через соціокультурні навички та компетенції жителів туристичного центру, наприклад, знання історії місця через проведення екскурсій. Розвиток світогляду в ході спілкування з туристами, формування у них певного стилю життя і моделей поведінки можуть стати джерелами отримання прибутку на ринку туризму і гостинності [21].

Ю. Веденін, розглядаючи проблеми збереження спадщини, трактує їх із позиції системи цінностей, тому що вони створені попередніми поколіннями й мають виняткову важливість для збереження і подальшого розвитку культурного та природного генофонду Землі як унікальні і еталонні природні і культурно-історичні комплекси [3; 3–20].

Такі комплекси є частиною культурної свідомості суспільства, своєрідними «пам'ятками-іконами». Палацово-паркові комплекси Петергофа, Царського села, Павловська в передмістях Санкт-Петербурга, комплекс архітектурних, історичних та археологічних пам'яток Казанського Кремля, Володимиро-Суздальського архітектурного музею-заповідника можуть розглядатися як культові бренди, або бренди-легенди [1; 19–28]. Вони мають видатну культурну та історичну цінність і служать в якості символів, «візитних карток» країни, а їх відвідування включається в усі туристичні програми.

Матеріальна та духовна культурна спадщина є важливою умовою підвищення активності і конкурентоспроможності туристського продукту, збереження його своєрідного національного колориту. Втрата зв'язку з культурним середовищем місцевої дестинації призводить до руйнування ідентичності. Найбільш перспективною системою використання спадщини видається нова технологія, що передбачає перехід від відновлення точкових об'єктів матеріальної та духовної культури, живої і неживої природи, до відтворення територіально-просторових комплексів, що поєднують у собі унікальні історико-культурні та природні території. Цей цілісний просторовий підхід до об'єктів спадщини в традиційному соціокультурному середовищі дозволяє відійти від практики мертвої музеєфікації та збереження зовнішніх атрибутів пам'ятки. Особливу увагу привертає ідея формування історико-культурних територій, якими можуть стати історичні міста, монастирські комплекси, поля історичних битв, історичні шляхи, історичні виробничі території, історико-природні парки [22].

При розвитку інфраструктури культурного туризму в історико-природних парках особливо важливо не порушувати історичний вигляд природних і традиційних антропогенних ландшафтів території. Чимало регіонів багаті такими унікальними історичними територіями, як садибні і палацово-паркові ансамблі, дендрологічні та ботанічні парки, що зберегли особливості архітектурно-ландшафтних комплексів. Щоб унікальні соціокультурні ландшафти не залишатися застиглими утвореннями, слід поєднувати традиційні форми діяльності, історично сформованими на цих територіях, з інноваційними видами культурного

туризму. В якості моделей управління культурною спадщиною в туристичній діяльності використовують музеєфікацію об'єктів культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури через збереження традиційних форм проживання, популяризацію об'єктів історико-культурної спадщини в музеях-заповідниках, скансен-музеях («музеї під відкритим небом»), екомuzeях [4; 78–81]. Глобалізація, урбанізація, сучасні форми соціально-економічного і технічного розвитку доводять той факт, що культурна спадщина перебуває під загрозою знецінювання. Країни Європейського Союзу, володіючи значним масивом культурного матеріалу, задля збереження своїх пам'яток культури активно використовують консервацію культурних об'єктів, заборону на рух транспорту у старих частинах історичних міст, оцифрування культурної спадщини щоб створити суспільний ресурс для майбутніх поколінь [14; 152–157].

На необхідності захисту культурної спадщини, яка є ключовим елементом збереження своєрідності України, розвитку історичної свідомості та впливовим чинником формування єдиної української національної ідентичності, акцентують увагу вітчизняні науковці. Культурна спадщина як національне та наднаціональне надбання та важливий інформаційно-культурний ресурс туризму, потребує наукового та правового обґрунтування понятійного апарату з метою розробки державної стратегії охорони пам'яток культури [2; 37–44].

Найбільш негативно впливають на реалізацію державної політики зі збереження та актуалізації культурної спадщини такі проблеми інституційного, правового та організаційного характеру як: відсутність єдиної системи державного управління охороною культурної спадщини; невиправдані обмеження повноважень органів охорони культурної спадщини; недосконала система обліку об'єктів культурної спадщини, яка до цього часу не змогла створити повноцінного інформаційного ресурсу культурної спадщини та культурних цінностей; слабкість чинного законодавства у частині визначення відповідальності за порушення Закону «Про збереження культурної спадщини» та інших нормативних актів у цій сфері [6]. В Україні немає єдиного закону, який би охоплював усі аспекти охорони культурної спадщини, але є низка законодавчих та нормативно-правових актів, що стосуються управління різними видами об'єктів і мають окреме законодавче закріплення. Це нерухомі пам'ятки культури в цілому, археологічна, музейна, архівна, природна спадщина. Повноцінне національне пам'ятко-охоронне законодавство повільно формується як галузеве утворення. Стрижнем його є закони України «Про культуру», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про регулювання містобудівельної діяльності» [9].

Одним із завдань сучасних стратегій розвитку української культури є визначення культури як базового елементу національної пам'яті через переосмислення значення і ролі культурної спадщини в розвитку суспільства. О. Копієвська відзначає, що культурна спадщина, як важлива складова розвитку будь-якої цивілізації, формує особливий національний менталітет, затверджуючи спадкоємність духовних, моральних, етичних та гуманістичних цінностей, а як сукупність всіх матеріальних і духовних культурних досягнень суспільства, реалізує його історичний досвід через соціальний капітал, що зберігається в арсеналі національної пам'яті [8; 25–30].

Аналіз еволюції понять «культурна спадщина», «культурні цінності», «культурні блага» в культурному просторі України, дозволив В. Степанову виділити спільні ознаки для всіх концепцій, якими є сукупність матеріальних і духовних цінностей чи об'єктів, спадковість, історична пам'ять, зв'язок минулого і сучасного [19; 29–39]. В основі визначення поняття «культурна спадщина» автор розглядає об'єкти як матеріальної, так і нематеріальної спадщини, відзначаючи, що об'єкт культурної спадщини – це складова цілісної системи, що розвивається.

У монографії К. Поливач проаналізовано особливості територіальної організації культурної спадщини України, розроблено методику дослідження ступеня впливу культурної спадщини як ресурсу для соціально-економічного розвитку на регіональному й локальному рівнях, зокрема, туризму [15]. Проведений аналіз концентрації об'єктів культурної спадщини засвідчив значну територіальну нерівномірність розподілу за регіонами країни та необхідність розроблення перспективних стратегій господарського й соціально-культурного розвитку, що ґрунтуються на прискореному формуванні елементів історико-культурного каркасу як просторового поєднання ареалів, центрів і ліній з компонентами культурної спадщини всесвітнього, національного й місцевого значення (міст, селищ та сіл зі значним історико-культурним потенціалом) й включення їх в активний туристський обіг із використанням міжнародного досвіду створення відповідних програм та проектів.

Для Львівської області характерний найвищий рівень насиченості об'єктами культурної спадщини; найнижчий рівень властивий Донецькій та Запорізькій областям. Показник, нижчий від середнього спостерігається в Вінницькій, Закарпатській, Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Харківській, Херсонській й Черкаській областях, АР Крим. Вищий за середній показник мають Волинська,

Тернопільська, Хмельницька області. Івано-Франківська, Чернівецька й Чернігівська області – регіони, середньо насичені об'єктами культурної спадщини [15]. Втім, наявність великої кількості об'єктів не завжди сприяє розвитку туризму. Вирішальну роль має потенціал культурної спадщини та високий рівень її використання. Досвід Великої Британії підтверджує гіпотезу про визначну роль культурної спадщини як одного з найважливіших чинників розвитку культурних і креативних індустрій, регіонального стратегічного планування що відображається як у державній, так і в місцевій політиці в сфері культури. Рекреаційно-туристський потенціал культурної спадщини входить до переліку необхідних умов успішної реалізації регіональних стратегій розвитку [16; 126].

До областей лідерів використання потенціалу культурної спадщини в Україні належать Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська. На прикладі двох областей – Вінницької, що має нижчий від середнього рівень насиченості об'єктами культурної спадщини, але вийшла в лідери за високим рівнем використання її потенціалу і темпами розвитку туризму, та Львівської, для якої характерний найвищий рівень насиченості об'єктами культурної спадщини й різноманіття видів туристичних продуктів.

Тому культурну спадщину потрібно розглядати з позиції її включення до середовища та впливу на культурний розвиток певної території. На сьогодні в Україні складові культурної спадщини залучаються до туристичної галузі безсистемно, а їх пізнавальна функція зводиться до мінімуму. Звернення до засад культурного туризму створює передумови для розробки екскурсійних маршрутів за напрямками рекреаційних потоків до об'єктів культурної спадщини та створення програм регіонального і місцевого розвитку на базі місцевих ресурсів.

Список використаної літератури

1. Александрова А. Ю., Аигина Е. В. Туристический вектор в актуализации культурного наследия. *Современные проблемы сервиса и туризма*. 2016. № 2. С. 19–28.
2. Антоненко В. С., Крупа І. П. Культурна спадщина як історико-культурний та науково-пізнавальний ресурс туризму: проблемні питання. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 20. С. 37–44.
3. Веденин Ю. А., Мазуров Ю. Л. Современные проблемы сохранения и использования культурного наследия. *Наследие и современность*. Москва, 2008. Т. 16.
4. Зайцева А. И. Модели использования объектов историко-культурного наследия в экскурсионно-познавательном туризме. *Вестник КемГУ*. 2015. № 2–7 (62). С. 78–81.
5. Замятин Д. Н. Образ наследия в культуре. Методологические подходы к изучению понятия наследия. *Социолог. исследования. Социология культуры*. 2010. № 2. С. 75–82.
6. Інституційні та правові проблеми збереження культурної спадщини : Аналітична зап. Нац. ін-ту стратегічних досліджень <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/instituciyni-ta-pravovi-problemi-zberezheniya-kulturnoi> (дата звернення : 16.12.2019).
7. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69 (дата звернення : 07.04.2020).
8. Копієвська О. Р. Всесвітня культурна спадщина: регулювання міжнародним правом. *Держава і право : зб. наук. пр.* / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2006. Вип. 33. С. 25–30.
9. Кот С. І. Про стан збереження культурної спадщини України. *Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні* : інформаційно-аналітичні матеріали до Парламентських слухань, 18 квіт. 2018 р. / відп. ред. В. М. Даниленко; НАН України; Ін-т історії України; Центр досліджень історико-культурної спадщини України. Київ : Ін-т історії України. 2018. 43 с.
10. Лоуэнталь Д. Прошлое – чужая страна / пер. с англ. А. В. Говорунова. Санкт-Петербург : Русский остров, Владимир Даль, 2004. 618 с.
11. Максаковский Н. В. История развития и современные тенденции формирования Списка Всемирного наследия ЮНЕСКО. *Наследие и современность*. 2018. № 1. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-razvitiya-i-sovremennye-tendentsii-formirovaniya-spiska-vsemirnogo-naslediya-yunesko> (дата обращения : 07.04.2020).
12. Маршрути всесвітньої спадщини ЄС. URL : <https://visit.worldheritage.com/en/eu> (дата звернення : 14.07.18).
13. Нора П. Проблематика мест памяти. *Франция – память*. Санкт-Петербург : С.-Петерб. ун-т, 1999. С. 17–50.
14. Погорелова І. С. Культурна спадщина як складова культурної політики Європейського Союзу. *Туристичний бізнес: сучасні тренди та стратегії розвитку* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., КНЕУ, 16 берез. 2018 р. С. 152–157. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/kreit/2018/confurbiznes18 (дата звернення : 23.08.2019).
15. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / наук. ред. Л. Г. Руденко. Київ : Ін-т географії НАН України, 2012. 208 с.
16. Про затвердження Порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 р. № 1186. *Офіційний вісник України*. 2011. № 91. С. 126.
17. Світова культурна спадщина ЮНЕСКО. URL : <https://www.dw.com/uk/Світова-культурна-спадщина-ЮНЕСКО/t-19287409> (дата звернення : 01.02.2020).
18. Список Всемирного наследия. URL : <http://whc.unesco.org/en/list/> (дата обращения: 28.10.2019).

19. Степанов В. Ю. Визначення поняття «культурна спадщина» в культурному просторі України. *Культура України. Сер. : Культурологія*. 2015. Вип. 48. С. 29–39.
20. Україна в міжнародно-правових відносинах. Кн. 2. *Правова охорона культурних цінностей* / відп. ред. : акад. НАН України Ю. С. Шемшученко та д-р юрид. наук В. І. Акуленко. Київ : Юрінком Інтер, 1997. 864 с.
21. Шуб М. Л., Кособуцкая Н. Ю. Культурное наследие в свете современных гуманитарных подходов. *Вестник Кем. гос. ун-та культуры и искусств*. 2017. № 41-1. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnoe-nasledie-v-svete-sovremennyh-gumanitarnyh-podhodov> (дата обращения : 02.09.2018).
22. Шульгин П. М. Историко-культурное наследие как особый ресурс региона и фактор его социально-экономического развития. *Мир России. Социология. Этнология*. 2004. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriko-kulturnoe-nasledie-kak-osobyi-resurs-regiona-i-faktor-ego-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya> (дата : 07.04.2020).
23. Abuamoud I. N., Libbin J., Green J., Alrousan R. Factors affecting the willingness of tourists to visit cultural heritage sites in Jordan. *J. Herit. Tour.* 2014. 9. P. 148–165.
24. Croes R., Vanegas M. Tourism and poverty alleviation: A co-integration analysis. *J. Travel Research*. 2008. № 47 (1). P. 94–103.
25. George W. E. Intangible cultural heritage, ownership, copyrights, and tourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. 2010. Vol. 40 (4). P. 376–388.
26. Gfeller A. E. Anthropologizing and Indigenizing Heritage: The Origins of the UNESCO Global Strategy for a Representative, Balanced and Credible World Heritage List. *Journal of Social Archaeology*, 2015. № 15/3. P. 366–386.
27. Rasoolimanesh S. M., Jaafar M., Barghi R. Effects of motivation, knowledge and perceived power on residents' perceptions: Application of Weber's theory in World Heritage Site destinations. *Int. J. Tour. Res.* 2017, 19, 68–79.
28. Seraphin H., Sheeran P., Pilato M. Over-tourism and the fall of Venice as a destination // *Journal of Destination Marketing and Management*. 2018. Vol. 9. P. 374–376.
29. Smith M. K. *Issues in Cultural Tourism Studies*. London; New-York : Routledge, 2003. 195 p.
30. Su M. M., Wall G. Community participation in tourism at a world heritage site: Mutianyu Great Wall. Beijing : *Int. J. Tour. Res.* 2014. № 16. P. 146–156.
31. The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, ICOMOC, 2011. URL : http://www.icomos.org/charters/RUSS_Valletta_principles.pdf (viewed on May : 20.11.19).
32. Tourism development trajectories: from culture to creativity? / Richards Greg, Wilson Julie. *Tourism, Creativity and Development*. Routledge, 2007. 323 с.
33. Tourism Management at UNESCO 3. World Heritage Sites edited by Silvia De Ascaniis / M. Gravari-Barbas and, L. Cantoni Lugano; Università della Svizzera Italiana 2018. URL : https://www.fun-mooc.fr/asset-v1:Paris1+16012+session01+type@asset+block/MOOC_TMatUWHS_manual.pdf (viewed on May 30, 2020).
34. World Heritage List / UNESCO. URL : <http://whc.unesco.org/en/list/> (viewed on May 30, 2020).

References

1. Alexandrova A., Aigina E. V. Tourist vector in actualization of cultural heritage. *Modern problems of service and tourism*. 2016. № 2. P. 19–28.
2. Antonenko V. S., Krupa I. P. Cultural heritage as a historical, cultural and scientific-cognitive resource of tourism: problematic issues. *Geography and tourism*. 2012. Iss. 20. P. 37–44.
3. Vedenin Yu. A., Mazurov L. Modern problems of preservation and use of cultural heritage. *Heritage and modernity*. Moscow, 2008. T. 16. P. 3–20.
4. Zaitseva A. I. Models of the use of objects of historical and cultural heritage in excursion-cognitive tourism. *Bulletin of the KemsU*. 2015, № 2-7 (62). P. 78–81.
5. Zamyatin D. N. The image of heritage in culture. Methodological approaches to the study of the concept of heritage. *Sociological research. Sociology of Culture*. 2010. № 2. P. 75–82.
6. Institutional and Legal Issues of Preserving Cultural Heritage: An Analytical Note from the National Institute for Strategic Studies <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/instituciyni-ta-pravovi-problemi-zberezhennya-kulturnoi> (accessed 16.12.2019).
7. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69 (accessed 07/04/2020).
8. Kopievskaia O. R. World Cultural Heritage: Regulation of International Law. *State and Law: Coll. of sciences. pr.* / Institute of State and Law. V. M. Koretsky NAS of Ukraine. Kyiv, 2006. Vol. 33. P. 25–30.
9. Kot S. I. About the state of preservation of the cultural heritage of Ukraine. *State, problems and prospects of cultural heritage protection in Ukraine*: information and analytical materials for parliamentary hearings, April 18, 2018 / resp. ed. V. M. Danilenko; NAS of Ukraine; Institute of History of Ukraine; Center for Research on the Historical and Cultural Heritage of Ukraine. Kiev: Institute of Ukrainian History. 2018. 43 p.
10. Lowenthal D. Past – foreign country / trans. with English. A. V. Govorunova. St. Petersburg: Russian Island, Vladimir Dahl, 2004. 618 p.
11. Maksakovsky N. V. History of development and current tendencies of formation of the UNESCO World Heritage List. *Heritage and Modernity*. 2018. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-razvitiya-i-sovremennye-tendentsii-formirovaniya-spiska-vsemirnogo-naslediya-yunesko> (accessed 07/04/2020).
12. EU Heritage Sites. URL: <https://visitworldheritage.com/en/eu> (accessed 14/07/18).
13. Nora P. Problematics of places of memory. *France - memory*. St. Petersburg: St. Petersburg. Univ., 1999. P. 17–50.

14. Pogorelova I.S. Cultural Heritage as a Component of the European Union's Cultural Policy. *Tourism Business: Current Trends and Development Strategies: Materials Intern. Research Practice Internet Conf.*, KNEU, March 16, 2018. P.152–157. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/kreit/2018/confurbiznes18 (08.23. 2019).
15. Polivach K. A. Cultural heritage and its influence on the development of regions of Ukraine / sciences. ed. L. G. Rudenko. Kyiv: Institute of Geography, NAS of Ukraine, 2012. 208 p.
16. On approval of the Procedure for development, monitoring and evaluation of the implementation of regional development strategies: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 11, 2011 №. 1186. *Official Journal of Ukraine*. 2011. №. 91. P. 126.
17. UNESCO World Heritage Site. URL: <https://www.dw.com/en/world-cultural-heritage-unesco/t-19287409> (accessed 01/02/2020).
18. World Heritage List. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/> (accessed: 10/28/2019).
19. Stepanov V. Definition of the concept of "cultural heritage" in the cultural space of Ukraine.. *Culture of Ukraine. Avg.* : Cultural Studies. 2015. Vol. 48. S. 29–39.
20. Ukraine in international legal relations. Book. 2. Legal protection of cultural property / resp. ed. : Acad. NAS of Ukraine Yu. S. Shemshuchenko and Dr. Jur. of Sciences VI Akulenko. Kyiv: Yurincom Inter, 1997. 864 p.
21. Shub M. L., Kosobutskaya N. Cultural heritage in the light of modern humanitarian approaches // Bulletin of the Kemerovo State University of Culture and Arts. 2017. № 41-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnoe-nasledie-v-svete-sovremennyh-gumanitarnyh-phodhodov> (accessed: 02/09/2018).
22. Shulgin P.M. , Historical and Cultural Heritage as a Special Resource of a Region and a Factor of its Socio-Economic Development. *World of Russia. Sociology. Ethnology*. 2004. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriko-kulturnoe-nasledie-kak-osobyi-resurs-regiona-i-factor-ego-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya> (accessed 07.04. 2020).
23. Abuamoud I., Libbin J., Green J., Alrousan R. Factors affecting the willingness of tourists to visit cultural heritage sites in Jordan. *J. Herit. Tour*. 2014. 9. P. 148–165.
24. Croes R., Vanegas M. Tourism and poverty alleviation: A co-integration analysis. *J.Travel Research*. 2008. № 47 (1). P. 94–103.
25. George W. E. Intangibleculturalheritage, ownership, copyrights, andtourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. 2010. Vol. 40 (4). P. 376–388.
26. Gfeller A. E. Anthropologizing and Indigenizing Heritage: The Origins ofthe UNESCO Global Strategyfor a Representative, Balancedand Credible World Heritage List. *Journalof Social Archaeology*, 2015. № 15/3. P. 366–386.
27. Rasoolimanesh S., Jaafar M., Barghi R. Effects of motivation, know ledgeand perceived power on residents' perceptions: Applicationof Weber'stheory in World Heritage Site destinations. *Int. J. Tour. Res*. 2017, 19. P. 68–79.
28. Seraphin H., Sheeran P., Pilato M. Over-tourism and thefall of Veniceas a destination. *Journal of Destination Marketing and Management*. 2018. Vol. 9. P. 374–376.
29. Smith M. K. Issuesin Cultural Tourism Studies. London; New-York : Routeledge, 2003. 195 p.
30. Su M. M., Wall G. Communityparticipationin tourism at worldheritagesite: Mutianyu Great Wall. Beijing : Int. J. Tour. Res. 2014. № 16. P. 146–156.
31. The Valletta Principlesforthe Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas, IKOMOC, 2011. URL : http://www.icomos.org/charters/RUSS_Valletta_principles.pdf (viewed on May : 20.11.19).
32. Tourism developmen trajectories: from culture tocreativity Richards Greg, Wilson Julie. *Tourism, Creativity and Development*. Routledge, 2007. 323 c.
33. Tourism Management at UNESCO 3.World Heritage Siteseditedby Silvia De Ascaniis / M. Gravari-Barbasand, L. Cantoni Lugano; Universitàdella Svizzera Italiana 2018. URL : https://www.fun-mooc.fr/asset-v1:Paris1+16012+session01+type@asset+block/MOOC_TMatUWHS_manual.pdf (viewed on May 30, 2020).
34. World Heritage List / UNESCO. URL : <http://whc.unesco.org/en/list/> (viewed on May 30, 2020).

КОМОДИФИКАЦИЯ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В СИСТЕМЕ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ

Дычковский Степан Иванович – кандидат педагогических наук, доцент, директор института практической культурологии и арт-менеджмента, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

Рассматривается вопрос о необходимости защиты материального и нематериального культурного наследия разных стран мира, включая Украину, которая является ключевым элементом сохранения своеобразия страны, развития исторического сознания и влиятельным фактором формирования единой украинской национальной идентичности. Проанализирована концепция культурного наследия как национального и наднационального достояние и важный информационно-культурный ресурс туризма, который требует научного и правового обоснования понятийного аппарата с целью разработки государственной стратегии охраны памятников культуры.

Ключевые слова: культурное наследие, туристические услуги, культурный туризм, музеефикация, брендинг, государственная стратегия.

COMMODIFICATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE SYSTEM OF TOURISM SERVICES

Dychkovskyy Stepan – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Director of the Institute of Practical Cultural Studies and Art Management the National Academy of Leadership in Culture and the Arts, Kyiv

The article deals with the need to protect the tangible and intangible cultural heritage of different countries of the world, which is a key element in preserving Ukraine's identity, developing historical consciousness and influential factor in forming a unified Ukrainian national identity. The concept of cultural heritage as a national and supranational heritage and an important information and cultural resource of tourism, which requires scientific and legal justification of the conceptual apparatus in order to develop a national strategy for the protection of cultural monuments, is analyzed.

Key words: cultural heritage, tourist services, cultural tourism, museums, branding, state strategy.

UDC 379.85:338.482.22

COMMODIFICATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE SYSTEM OF TOURISM SERVICES

Dychkovskyy Stepan – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Director of the Institute of Practical Cultural Studies and Art Management the National Academy of Leadership in Culture and the Arts, Kiev

The aim of this paper article is to consider the article deals with the need to protect the tangible and intangible cultural heritage of different countries of the world, which is a key element in preserving Ukraine's identity, developing historical consciousness and influential factor in forming a unified Ukrainian national identity. The concept of cultural heritage as a national and supranational heritage and an important information and cultural resource of tourism, which requires scientific and legal justification of the conceptual apparatus in order to develop a national strategy for the protection of cultural monuments, is analyzed.

Research methodology. The purpose of the article is to review and analyze that, through international branding; World Heritage Sites contribute to the development of cultural tourism in the surrounding territories by redirecting tourist flows from the site to heritage sites of national or local importance.

Results. The need for the protection of cultural heritage, which is a key element in the preservation of Ukraine's identity, the development of historical consciousness and the influential factor in the formation of a unified Ukrainian national identity, is emphasized by national scholars. Cultural heritage as a national and supranational heritage and an important information and cultural resource of tourism, requires scientific and legal justification of the conceptual apparatus in order to develop a national strategy for the protection of cultural monuments.

Novelty. The most promising system for the use of heritage is the new technology, which involves the transition from the restoration of point objects of material and spiritual culture, living and inanimate nature, to the reproduction of territorial-spatial complexes, which combine unique historical, cultural and natural territories.

The practical significance. The material and spiritual cultural heritage is an important condition for enhancing the activity and competitiveness of the tourist product, preserving its peculiar national flavor. Loss of communication with the cultural environment of the local destination leads to the destruction of identity. The most promising system for the use of heritage is the new technology, which involves the transition from the restoration of point objects of material and spiritual culture, living and inanimate nature, to the reproduction of territorial-spatial complexes, which combine unique historical, cultural and natural territories. This holistic spatial approach to heritage sites in the traditional sociocultural environment allows one to move away from the practice of dead museuming and preserving the external attributes of the monument. Particular attention is drawn to the idea of forming historical and cultural territories, which can be historic cities, monastery complexes, fields of historical battles, historical routes, historical industrial territories, historical and natural parks.

Key words: cultural heritage, tourist services, cultural tourism, museums, branding, state strategy.

Надійшла до редакції 25.11.2019 р.

УДК 069.5:2

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ МУЗЕЯМИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ФОРМАТІ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Глушук Оксана Георгіївна — старший викладач кафедри культурології і музеєзнавства,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
<http://orcid.org/0000-0002-1898-3426>
DOI <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi33.292>
glushchuk79@gmail.com

Карпець Віктор Петрович — здобувач вищої освіти
І (бакалаврського) рівня спеціальності 027 «Музеєзнавство. Пам'яткознавство»,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне overstrain@rambler.ru

Розглядаються інформаційні системи та їх можливості у збереженні і презентації музеями історико-культурної спадщини, виділяються основні типи віртуального музею. Аналізуються можливості розширення доступу до предметів історико-культурної спадщини за допомогою збереження і репрезентації електронних копій та їх колекцій, представлення об'ємних моделей предметів історико-культурної спадщини, відновлення виду втрачених фрагментів і повністю втрачених в реальності предметів. Інформаційні ресурси віртуальних музеїв розглядаються як частина цифрової культурної спадщини.